

فتوت و جوانمردی در کربلا

<?xml encoding="UTF-8">

مردانگی و جوانمردی، از خصلت‌های ارزشمندی است که انسان را به «اصول انسانی»، «شرافت»، «تعهد و پیمان» و رعایت حال درماندگان پایبند می‌سازد. کسی که به حق وفادار بماند و از پستی و ستم‌گریزان باشد، از ضعیفان پشتیبانی کند، از خیانت و نیرنگ دوری‌گزیند، و به ظلم و حقارت و دنائت تن ندهد، اهل گذشت و ایثار و فداکاری باشد، «جوانمرد» است. «فتی» به جوانمرد گفته می‌شود و فتوت، همان مردانگی است. در فرهنگ گذشته، به معنای عیاری به کار می‌رفته که جنبه اجتماعی داشته و عیاران گروهی بودند که به خنجر و سلاح مجهز بودند و از دیگران مال می‌گرفتند و از محلی به محلی می‌رفتند، در عین حال، جانب مردانگی و بلند نظری را نگه می‌داشتند و گاهی دفاع یک قسمت از شهر یا محله به عهده آنان بود. به اهل محل، دروغ نمی‌گفتند، تجاوز نمی‌کردند، اهل خیانت نبودند و به صفاتی همچون بخشش، آزادگی، شجاعت، مهمان‌نوازی، بزرگ منشی و وفای به عهد آراسته بودند. (1) اینان برای خود آداب و عادات و فرهنگ خاصی داشتند. (2)

در فرهنگ دینی، «فتوت» به نوعی بذل و بخشش، نیکی به دیگران، گشاده‌رویی، عفاف و خویشتن‌داری، پرهیز از آزار دیگران، و دوری از دنائت و پستی تفسیر شده است. (3) حضرت علی علیه‌السلام فرموده است:

نظام فتوت و جوانمردی، تحمل لغزش‌های برادران و رسیدگی شایسته به همسایگان است. (4)

قرآن کریم از جوانان یکتاپرستی که در دوران حاکمیت دقیانوس، از ظلم و شرک او گریختند و به غار پناه بردند (اصحاب کهف) با تعبیر «فتیه» (= جوانمردان) یاد می‌کند.

یاران امام حسین علیه‌السلام زیباترین جلوه‌های جوانمردی و فتوت را در حماسه عاشورا از خود نشان دادند، چه با حمایتشان از حق، چه با جانبازی در رکاب امام تا شهادت، چه در برخورد انسانی با دیگران، حتی دشمنان.

اباعبدالله الحسین علیه‌السلام، خود مظهر اعلا فتوت بود. وی از یاران شهیدش و جوانمردانی از آل محمد صلی الله علیه و آله که روز عاشورا به شهادت رسیدند، با همین عنوان یاد می‌کند.

(5) و از زندگی پس از شهادت آن عزیزان به خون آرمیده، احساس دلتنگی می‌کند. به نقل تواریخ، حتی سر مطهر امام حسین علیه‌السلام بر فراز نی، آیاتی از سوره کهف تلاوت کرد و از ایمان آن جوانمردان (فتیه) یاد نمود. (6)

عمل مسلم بن عقیل، در خانه هانی مبنی بر ترور نکردن ابن زیاد را نیز می‌توان از جوانمردی مسلم دانست.

هانی هم به نوبه خود جوانمرد بود. وقتی او را به اتهام پنهان کردن مسلم در خانه‌اش دستگیر کرده به دارالاماره بردند، ابن زیاد از او می‌خواست که مسلم را تحویل دهد. اما هانی این را نامردی می‌دانست، در پاسخ آنان گفت:

«به خدا قسم هرگز او را نخواهم آورد. آیا مهمان خودم را بیاورم و تحویل بدهم که او را بکشی؟ به خدا قسم سوگند اگر تنهای تنها و بدون یاور هم باشم او را تحویل نخواهم داد، تا در راه او کشته شوم!» (7)

در مسیر راه کوفه، وقتی امام حسین علیه‌السلام با سپاه حُر برخورد کرد و آنان راه را بر کاروان حسینی بستند، زهیر بن قین به امام پیشنهاد کرد که اینان گروهی اندکند و ما می‌توانیم آنان را از بین ببریم و جنگ با اینها آسان‌تر از نبرد با گروه‌هایی است که بعداً می‌آیند. امام فرمود: «مَا كُنْتُ لِأَبْدَأَهُم بِالْقِتَالِ» (8)، من شروع به جنگ نمی‌کنم. این یک گوشه از مردانگی امام است. صحنه دیگر، آب دادن به سپاه تشنه حر بود که از راه رسیده بودند. سیدالشهداء علیه‌السلام دستور داد همه آن لشکر هزار نفری را حتی اسب‌هایشان را سیراب کنند! یکی از آنان که دیرتر رسیده و تشنه‌تر و بی‌رمق‌تر بود، امام به دست خود او و اسبش را سیراب کرد. (9) روز عاشورا،

همین حُر، وقتی تصمیم گرفت به یاران امام بیوندد، توبه‌کنان نزد امام آمد. امیدی نداشت که امام از گذشته او بگذرد، ولی جوانمردی امام او را پذیرا شد و توبه‌اش قبول گشت. (10) مردانگی و وفای ابوالفضل نیز در کنار نهر علقمه جلوه کرد. وقتی تشنه‌کام وارد فرات شد و خواست آب بنوشد با یادآوری عطش برادر و کودکان خیمه‌ها، آب ننوشید و لب تشنه از شریعه فرات بیرون آمد. (11)

زندگی و مرگ و پیکار و شهادت حسین بن علی علیهماالسلام همه مردانه بود و از روی کرامت و بزرگواری. در زیارتنامه آن حضرت آمده است که: «کریمانه جنگید و مظلومانه به شهادت رسید.» (12) همه یاران امام نیز که در صحنه دفاع از حجت خدا و دین الهی تا پای جان ماندند و صحنه و میدان را رها نکردند و به امام خویش پشت نکردند و بر سر عهد و پیمان خود ماندند، جوانمردان فتوت پیشه‌ای بودند که مردانگی را در مکتب اهل بیت آموخته بودند.

یاران امام حسین علیه‌السلام زیباترین جلوه‌های جوانمردی و فتوت را در حماسه عاشورا از خود نشان دادند، چه با حمایتشان از حق، چه با جانبازی در رکاب امام تا شهادت، چه در برخورد انسانی با دیگران، حتی دشمنان. وقتی شمر برای حضرت ابوالفضل امان‌نامه آورد، وی امان او را رد کرد و شمر را لعنت نمود و فرمود: برای ما امان‌نامه می‌آوری در حالی که پسر پیامبر، امان و امنیت ندارد؟! (13)

پای‌بندی عاشوراییان به اصول انسانی و حمایت از مظلوم و بی‌تفاوت نبودن در برابر جنایت و ستم و یاری رساندن به بی‌پناهان، از آنان چهره‌هایی درخشان و ماندگار پدید آورده است که در نسل‌های بعد هم دلیران و آزادگان، رسم جوانمردی را از آنان آموختند.

پی‌نوشت‌ها:

- 1- لغت‌نامه، دهخدا، واژه فتوت.
 - 2- «فتوت‌نامه»، از ملاحسین و اعظ کاشفی به آداب و رسوم جوانمردان پرداخته است.
 - 3- میزان الحکمه، ج 7، ص 398.
 - 4- نظام الفتوة احتمال عثرات الاخوان و حسن تعهد الجیران (غررالحکم).
 - 5- ثم انی قد سئمت الحیوة بعد قتل الاحبة و قتل هولاء الفتية من آل محمد (موسوعة کلمات الامام الحسین، ص 482).
 - 6- مناقب، ابن شهر آشوب، ج 4، ص 61. (آیه 13 کهف).
 - 7- وقعة الطف، ص 119.
 - 8- ارشاد، مفید، ج 2، ص 82. (چاپ کنگره شیخ مفید)
 - 9- حیاة الامام الحسین، ج 3، ص 74.
 - 10- اعیان الشیعه، ج 1، ص 603.
 - 11- موسوعة کلمات الامام الحسین، ص 472.
 - 12- فقد قاتل کریم و قتل مظلوما (مفاتیح الجنان، اعمال حرم مطهر امام الحسین، عمل چهارم).
 - 13- وقعة الطف، ص 190.
- منبع: پیام‌های عاشورا، جواد محدثی.